

'Het is simpele biologie: iedereen is als racist geboren'

'We moeten erkennen dat hokjesdenken en racisme in ieders natuur zit.' Sociaal psycholoog en neuroloog Frank Van Overwalle (VUB) houdt er een bijzondere mening op na. Een gesprek over vluchtelingen, voetbal en genocides.

"Ras is een sociale en politieke constructie", schreef politiek filosoof Bleri Lleshi onlangs in een opiniestuk in deze krant. Slaat hij de bal mis?

"Het is alvast veel complexer dan hij het voorstelt. Racisme, discriminatie en stereotiep denken hebben niet zozeer een culturele, maar een biologische oorzaak. Het zijn bijvoorbeeld onze hersenen die mensen indelen volgens huidskleur en daar bepaalde kenmerken aan koppelen.

"Elke mens op de wereld heeft de neiging in vooroordelen over andere groepen te denken en is bovendien traditioneel wantrouwig tegenover die groepen. Die kiemen zitten in ieder van ons en kunnen snel ontspruiten tot racisme."

Heeft racisme dan een evolutionair nut?

"Racisme niet, maar stereotiep denken, waaruit racisme vaak ontspruit, had wel degelijk een bedoeling. Op een bepaald punt in onze evolutie werd het duidelijk dat het beter was voor de mens om samen te werken en in kuddes verder te gaan. Maar samen met die evolutie werd het ook noodzakelijk om andere kuddes grondig te wantrouwen. Die konden ziektekiemen met zich meebrengen of slechte bedoelingen hebben. Wie de ander te veel vertrouwde, werd weggezuiverd door de evolutie."

"Om die andere kuddes zo goed mogelijk te begrijpen, en gevaar dus zo goed mogelijk te anticiperen, was het nodig om vooroordelen te ontwikkelen. Wanneer het ene lid van een groep bijvoorbeeld gevaar bracht, was de kans groot dat een ander lid hetzelfde gevaar bracht."

"Daarnaast is het voor ons brein nu eenmaal gemakkelijker om mensen in te delen in groepen en die bepaalde kenmerken toe te dichten."

In afzonderlijke kuddes leven we echter niet meer. Hoe kunnen we dat doortrekken naar vandaag?

"Het denken in vooroordelen bleef bestaan. Denk maar aan het beeld van de hardwerkende Vlamingen en de luie Walen. Omdat Wallonië vaak negatief in de media, de moderne bron van informatie, komt, ontstaat een negatieve perceptie. Dat mechanisme vergemakkelijkt het ons om de groep beter te begrijpen."

Net zoals lezen over diefstallen door mensen van Marokkaanse origine doet denken dat Marokkanen vaak stelen?

"Precies. Ook moslims lijden onder het juk van ons stereotiep denkende brein. Onder vooroordelen tegenover moslims hebben we allemaal te lijden, ook ik. Welke die vooroordelen zijn is natuurlijk een cultureel gegeven, maar dát ze ontstaan heeft maar één oorzaak: de evolutie.

"Ook onschuldigere voorbeelden zijn alomtegenwoordig. Zie je een voetballer oneerlijk spelen, dan denk je meteen dat de hele stad of het land waar ze vandaan komen tegen fair play is."

Toch is stereotiep denken wat anders dan regelrecht racisme.

"Racisme ontstaat wanneer de pendel doorslaat. Elke mens heeft een sociale identiteit waarmee hij zich afzet tegenover andere groepen. De mix van dat gegeven, negatieve vooroordelen en biologische wantrouwigheid zijn de ideale cocktail waaruit racisme kan ontspruiten."

"Dat is helemaal niet eigen aan de westerse cultuur, zoals opiniemakers vaak stellen. Het is simpele biologie. De redenering kan dan ook op alle mensen in de wereld toegepast worden. Een groep van Arabische origine kan evengoed een racistisch sentiment hebben tegenover blanken als omgekeerd. Het is aangeboren."

U spreekt nu vooral over nationaliteit en religie. Hoe bakenen we onze sociale identiteit nog af?

"Uiterlijke kenmerken zijn de gemakkelijkste waarmee we onze sociale identiteit afbakenen, omdat ze simpelweg altijd zichtbaar zijn. Maar letterlijk alles is mogelijk. Zo toonden experimenten aan dat een schare mensen die elkaar niet kennen in willekeurige groepen opdelen al een groepsgevoel kan doen ontstaan.

"Een breinonderzoek toont hoe anders hersenen reageren op het zien van mensen uit een andere groep. Uit hersenscans van willekeurige personen blijkt dat bij het zien van daklozen of drugsverslaafden de hersenactiviteit in de prefrontale cortex, die instaat voor het inschatten van emoties, vermindert of zelfs compleet stilvalt. We hebben met andere woorden de neiging om groepen waar we negatiever tegenover staan minder complexe emoties toe te dichten. Ons brein dehumaniseert ze."

Gebeurt hetzelfde bij het aanzien van vluchtelingen?

"Absoluut. Het experiment werd ook met afbeeldingen van vluchtelingen uitgevoerd. Al zijn gevoelens over vluchtelingen niet enkel aan de biologie toe te dichten. Samenlevingen die veel migratie kenden, staan bijvoorbeeld vaak positiever tegenover vluchtelingen.

"Ook kunnen we dit voorbeeld weer op voetbal toepassen. Denk opnieuw aan het negatief sentiment tegenover voetbalsupporters van de tegenstander. We zien ze vaak niet meer als mensen, wat hooligangeweld deels verklaart."

Men zou het haast een mirakel vinden dat genocidair geweld niet alomtegenwoordig is.

"Er zijn voldoende genocides geweest in de geschiedenis die aantonen dat het wél vaak fout kan lopen, maar het is inderdaad een prestatie van de mens om racistisch geweld te bannen. Uit alle statistieken blijkt dat agressiviteit daalt. Maar racisme zelf? Dat zal nooit verdwijnen, hoe hard we het ook bestrijden."

Is racisme dan wel iets dat we moeten bestrijden, als het toch nooit zal verdwijnen?

"Absoluut. Beseffen dat het in onze natuur zit, moet ons net aanzetten om ons gedrag te corrigeren. En de geschiedenis leert dat we racisme steeds effectiever kunnen onderdrukken. We moeten er niet vrijwillig onder gebukt gaan."

BEAU WAUTERS